

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

FAKULTET ORGANIZACIJE I INFORMATIKE U VARAŽDINU

**SEMINARSKI RAD IZ PREDMETA PRAVO ZA
INFORMATIČARE**

**Javno informiranje po Zakonu o javnom
priopćavanju**

Mentor: [REDACTED]

Autor: Darko Golner
Broj indeksa: [REDACTED]

U Varaždinu, svibanj 2000.

Uvod

Zakonom o javnom informiranju uređuju se prava i obveze novinara, obveze sredstava javnog informiranja, utemeljenje tijela za zaštitu slobode javnog informiranja, odgovornost za štetu učinjenu objavljenom informacijom, objavljivanje priopćenja i ispravka informacije, te naklada tiska.

Javno informiranje

Javno informiranje ostvaruje se posredstvom tiska i drugih sredstava javnog informiranja. Tisak, u smislu ovoga zakona, jesu novine i druge periodične tiskovine, te plakati, letci, slikovni prikazi sa ili bez teksta i druge tiskovine umnožene bilo kojim mehaničkim, kemijskim ili elektronskim postupkom. Novine i druge periodičke tiskovine jesu tiskana djela koja izlaze u vremenskim razmacima od najviše šest mjeseci, a u nakladi su većoj od 500 primjeraka. Tiskano djelo koje izlazi periodično, ali s manjom nakladom smatra se novinama ili drugom periodičnom tiskovinom ako je namijenjeno raspačavanju. Tiskom se ne smatraju cjenici, glasački listići, upute za lijekove i slična tiskana djela. Druga sredstva javnog informiranja su radijske i televizijske postaje, programi novinskih agencija, filmovi, videovrpce, gramofonske ploče i druga sredstva koja informiraju o nekom događaju, pojavi, личности i sl.

Informacija u smislu ovog zakona je podatak, te tekst, fotografija, film, usmeno izvješće ili neki drugi prilog objavljen u sredstvu javnog informiranja.

Nakladnik, u smislu ovog zakona, je fizička ili pravna osoba koja izdaje sredstvo javnog informiranja.

Novinski nakladnik je fizička ili pravna osoba koja izdaje novine i druge periodičke tiskovine.

Javno informiranje je slobodno. Sloboda javnog informiranja obuhvaća slobodu izražavanja misli, prikupljanja, istraživanja, objavljivanja, širenja i primanja informacija, te slobodu osnivanja poduzeća i ustanova novinsko- nakladničke, radio- difuzne i filmsko-informativne djelatnosti. Nitko nema pravo prinudom utjecati na sadržaj i tokove javnog informiranja, ni na bilo koji drugi način nezakonito ograničavati slobodu javnog informiranja. O povredama slobode javnog informiranja odlučuje sud. Informacija u posjedu tijela zakonodavne, izvršne ili sudbene vlasti i drugih tijela koja imaju javne ovlasti, te tijela

jedinica lokalne samouprave dostupne su novinarima pod jednakim uvjetima u skladu s propisima o radu tih tijela. Ovlaštena osoba u tijelu javne vlasti dužna je u razumnom roku novinarima dati informacije iz djelokruga tog tijela. Ovlaštena osoba tijela javne vlasti neće dati informaciju koja je radi zaštite javnih ili privatnih interesa zakonom ili drugim propisom utvrđena tajnom. Ta osoba je također odgovorna za točnost i potpunost danih informacija. U Zakonu o javnom informiranju nisu ugrađena dva važna načela a to su: da javna vlast koja odbije pristup informaciji mora dati razloge na kojima zasniva to odbijanje, a drugo je da se pristup informaciji ne može odbiti uz obrazloženje da tražitelj nema posebnog interesa u tom predmetu.

Svaki građanin ima pravo na zaštitu privatnosti, dostojanstva, ugleda i časti. Javni djelatnici imaju pravo na zaštitu privatnosti osim u slučajevima koji su u vezi s njihovom javnom djelatnošću. Pravo na poštivanje privatnosti odnosi se na privatni i obiteljski život, fizički i moralni integritet. Pravo na zaštitu privatnog života mora štititi pojedinca kako od javnih vlasti, tako i od pojedinaca uključivši i sredstva javnog informiranja. To znači od objavljivanja iskrivljenih podataka i sl. Sredstva javnog informiranja dužna su objavljivati točne i cjelovite informacije, poštujući pravila novinarske profesije. Zabranjeno je objavljivati informacije prikupljene na nezakonit način kao npr. Prislušnim uređajima, skrivenim kamerama, krađom i sl.

Uloga države

Država će poticati raznovrsnost tiska i drugih sredstava javnog informiranja, te višestrukost ideje i misli u javnom informiranju. Država će materijalno pomoći izdavanje tiska i drugih sredstava javnog informiranja u jeziku i pismu etničkih i nacionalnih manjina, te osigurati uvjete za izdavanje sredstava informiranja namijenjenih informiranju osoba s posebnim potrebama kao i pripadnika drugih društvenih i kulturnih grupa.

Prava i obveze novinara

Pravila novinarske profesije utvrđuje novinarska stručna udruga. Pravila novinarske profesije moraju sadržavati načelo poštivanja istine i prava javnosti da sazna istinu, objavljivanje točnih i potpunih informacija, ispravljanje netočnih informacija, jasno razlikovanje informacija i komentara, izbjegavanje uvrede i klevete, poštovanje privatnosti i prava na pravedan način. Novinar ima pravo izražavati stajalište o svim događajima i

ličnostima, poštujući prava novinarske profesije. Novinaru se ne može dati otkaz, umanjiti plaća ili izmijeniti status u redakciji zbog iznošenja stajališta u skladu s odredbom članka Zakona o javnom informiranju. Novinar ima pravo odbiti napisati ili sudjelovati u oblikovanju priloga čiji se sadržaj protivi pravilima novinarske profesije. Ako novinar odbije izvršiti nalog, jer bi izvršavanjem kršio pravila profesije, nalogodavac mu ne može dati otkaz, smanjiti plaću ili mu izmijeniti status u redakciji. Prilog čiji je smisao promijenjen u postupku uredničke obrade ne smije se objaviti pod imenom autora bez njegova pristanka. U protivnom, odgovara glavni urednik. Ako je prilog objavljen i time povrijeđen ugled autora, autor može zahtijevati naknadu štete. To vrijedi i za pseudonim kojim se služi autor. Novinar nije dužan tijelu javne vlasti dati podatke o izvoru objavljene informacije.

Obveze sredstava javnog informiranja

Novine i druge periodične tiskovine, radijske i televizijske postaje, te programi novinskih agencija moraju imati glavnog urednika. Glavni je urednik odgovoran u skladu sa zakonom za sve objavljene informacije. Glavnim urednikom može biti imenovana osoba koja osim općih uvjeta predviđenih zakonom ispunjava još i posebne uvjete:

- da je državljanin Republike Hrvatske
- da ima prebivalište na području Republike Hrvatske.

Glavnim urednikom ne može se imenovati osoba koja ima imunitet od kaznene odgovornosti. Glavni urednik se imenuje na temelju javnog natječaja.

Na svakom primjerku novina ili druge periodične tiskovine moraju biti otisnuti: naziv i sjedište, odnosno ime, prezime i prebivalište novinskog nakladnika, ime i prezime direktora novinskog nakladnika i glavnog urednika, naziv i sjedište, odnosno ime, prezime i prebivalište tiskara ili pravne ili fizičke osobe koja je tiskovinu izradila, te mjesto i datum tiskanja, odnosno umnožavanja. Reklamne poruke i drugi plaćeni prilozi moraju biti jasno i uočljivo označeni. Uz informacije koje se prenose iz drugih domaćih i inozemnih sredstava informiranja mora biti naznačen izvor. Tiskar, odnosno nakladnik ako tisak nije tiskan na području Republike Hrvatske, dužan je jedan primjerak tiska dostaviti državnome tijelu koje obavlja upravne poslove iz područja informiranja i osam primjeraka Nacionalnoj i sveučilišnoj biblioteci. Zabranjeno je reklamiranje i javno izlaganje tiskovina s naslovnica pornografskog sadržaja. Takve tiskovine će se oduzeti bez naknade. Ta odredba se ne odnosi na prodaju u specijaliziranim prodavaonicama.

Vijeće za zaštitu slobode i javnog informiranja

Radi zaštite slobode javnog informiranja, a pogotovo prava građana na točnu i potpunu informaciju utemeljeno je Vijeće za zaštitu slobode javnog informiranja. Zaštita slobode javnog informiranja je pravo na slobodno izražavanje, prikupljanje, primanje i širenje informacija, bez obzira na njihov izvor, ali i odsustvo cenzure. Zaštita prava građana na potpunu i točnu informaciju je zalaganje za poštivanje pravila novinarske profesije, a to se posebno odnosi na točnost i uravnoteženost objavljenih informacija, ispravljanje netočnih, te jasno razlikovanje informacija od komentara. Vijeće čini sedam članova. Po jednog člana Vijeća imenuju Hrvatsko novinarsko društvo, sindikat novinara Hrvatske, Društvo Hrvatskih književnika, Matica hrvatska, Odvjetnička komora Hrvatske i Hrvatska gospodarska komora, a predsjednika imenuje Sabor Republike Hrvatske. Predsjednik i članovi se imenuju na četiri godine. Rad vijeća uređuje se poslovnikom. Tisak i druga sredstva javnog informiranja dužna su objaviti stav Vijeća o pitanjima u vezi s njihovim radom. Vijeće osobito razmatra prigovore građana i pravnih osoba na informacije tiska i drugih sredstava javnog informiranja, prigovore novinara i nakladnika na postupke tijela javne vlasti, te prigovore sindikata novinara.

Odgovornost za štetu

Nakladnik koji informacijom objavljenom u sredstvu javnog informiranja prouzroči drugome materijalnu štetu dužan ju je nadoknaditi. Nakladnik odgovara za štetu ako informacijom o osobnom ili obiteljskom životu građana, ili nekom drugom informacijom objavljenom u sredstvu javnog informiranja povrijedi privatnost, dostojanstvo, ugled, čast ili koje drugo pravo. Ako oštećena osoba nije živa, sud može dosuditi naknadu djeci, usvojeniku, supružniku ili roditeljima za njihove duševne bolove. Oštećenik nema pravo na naknadu štete ako je informacija, kojom je šteta učinjena, točno i potpuno izvješće, a njen smisao nije promijenjen uredničkom obradom, ako je informacija autorizirani intervju, ako je informacija obrazloženo mišljenje autora o javnoj djelatnosti oštećenika, a iz načina izražavanja proizlazi da autor nije imao namjeru vrijeđati ili klevetati. Sporovi o naknadi štete rješavaju se po hitnom postupku. Nakladnik je dužan u prvome sljedećem broju novina ili druge povremene tiskovine, odnosno u prvoj emisiji radija ili televizije objaviti bez komentara cijelu pravomoćnu presudu kojom je osuđen na naknadu štete.

Objavljivanje priopćenja i ispravka

Novine i druge povremene tiskovine, te radijske i televizijske postaje dužne su na zahtjev tijela javne vlasti objaviti bez naknade priopćenje o izvanrednim okolnostima, a osobito o opasnostima za život i zdravlje ljudi, sigurnost zemlje, javni red i mir. Novine i druge tiskovine, te radijske i televizijske postaje dužne su objaviti ispravak objavljene informacije. Pravo na objavu ispravka informacije ima fizička ili pravna osoba čije je dostojanstvo, ugled i čast povrijeđeno netočnom ili uvredljivom informacijom. Podnositelj ispravka dužan je u ispravku navesti podatke o informaciji na koju se ispravak odnosi. Glavni urednik nije dužan objaviti ispravak informacije ako podnositelj ispravka nije naveo na koju se informaciju ispravak odnosi, ako ispravak nije potpisala ovlaštena osoba, ako je ispravak podnesen nakon 30 dana od dana kada je objavljena informacija na koju se ispravak odnosi, ako je objavljen ispravak istog sadržaja koji je podnijela druga ovlaštena osoba. Ako glavni urednik odbije objaviti ispravak ili ga ne objavi na adekvatan način, podnositelj ispravka ima pravo podnijeti tužbu protiv glavnog urednika kako bi se ispravak objavio.

Naklada tiska

Novinsko- nakladničke djelatnosti mogu obavljati poduzeća i druge pravne osobe, te građani u skladu s propisima o gospodarskim djelatnostima. Poduzeće novinsko- nakladničke djelatnosti upisuje se u sudski registar. Poduzeća novinarsko- nakladničke djelatnosti dužna su početkom svake kalendarske godine u novinama ili nekoj drugoj periodičnoj tiskovini koju izdaju objaviti ime, prezime i prebivalište članova upravnog tijela, te ime, prezime i prebivalište osoba koje posjeduju 10 ili više posto kapitala poduzeća zajedno s postotkom udjela u vlasništvu. Novinski nakladnik dužan je prije početka izdavanja novina ili druge periodične tiskovine prijaviti te novine ili drugu tiskovinu državnom tijelu koje obavlja upravne poslove iz oblasti informiranja. Državno tijelo će novinskom nakladniku izdati potvrdu o prijavi novina ili pak druge periodične tiskovine. Novinski nakladnik dužan je državnom tijelu koje obavlja poslove iz područja informiranja prijaviti svaku promjenu podataka navedenih u prijavi novina ili druge tiskovine u roku 8 dana od dana nastanka promjene. Novinski nakladnik dužan je državno tijelo koje obavlja poslove iz područja informiranja obavijestiti o odluci o prestanku izdavanja novina ili druge tiskovine. Ako u razdoblju od 6 mjeseci novinski nakladnik ne izda novi broj novina ili druge periodične

tiskovine, držat će se da je prestao izdavati te novine ili drugu periodičnu tiskovinu. Te se odredbe također primjenjuju i na programe novinskih agencija.